

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS Jr EN JAC. P. THIJSSSE

HERFSTTREKKERS OP GRIEND

JAN ROOTH.

Iedereen, die wel eens met de boot naar Terschelling of Vlieland is gegaan, kent Griend als een streepje land, midden in de Waddenzee, met een kaap er op en dwarrelende vogelwolken er boven.

Reeds lang waren we nieuwsgierig naar de wisselende vogelbevolking op dit eiland in de trektijd. Toen Dr J. Verwey, directeur van het Zoologisch Station te Den Helder, ons aanbod om voor het vervoer heen en terug te zorgen, namen we dit buitenkansje natuurlijk direct aan. ¹⁾

Griend vormt het hoogste deel van de

Grienderwaard, een slikplaat, die bij hoog water onderloopt en bij laag water ongeveer 20 km² groot is. Het eiland, dat dus met hoog water „droog” blijft, is \pm 600 m lang en 400 m breed. Aan de west-, noord- en oostkant is het omgeven door een gordel van zand, begroeid met o.a. Helm, Zandhaver, Biestarwegras, Zealsem en grote pollen Zeeraket. Dit is het hoogste deel van het eiland, dat op één plaats doorbroken wordt door een breke kreek. Een smal strand vormt de overgang naar het slik. De rest van het eiland bestaat uit schorren

¹⁾ Ook van deze plaats nog onze dank ervoor. Eveneens een dankbetuiging aan de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, die ons een vergunning voor dit verblijf verstrekte en ons welwillend aanbod om zolang het huisje in de kaap te bewonen, waar we dankbaar gebruik van hebben gemaakt.

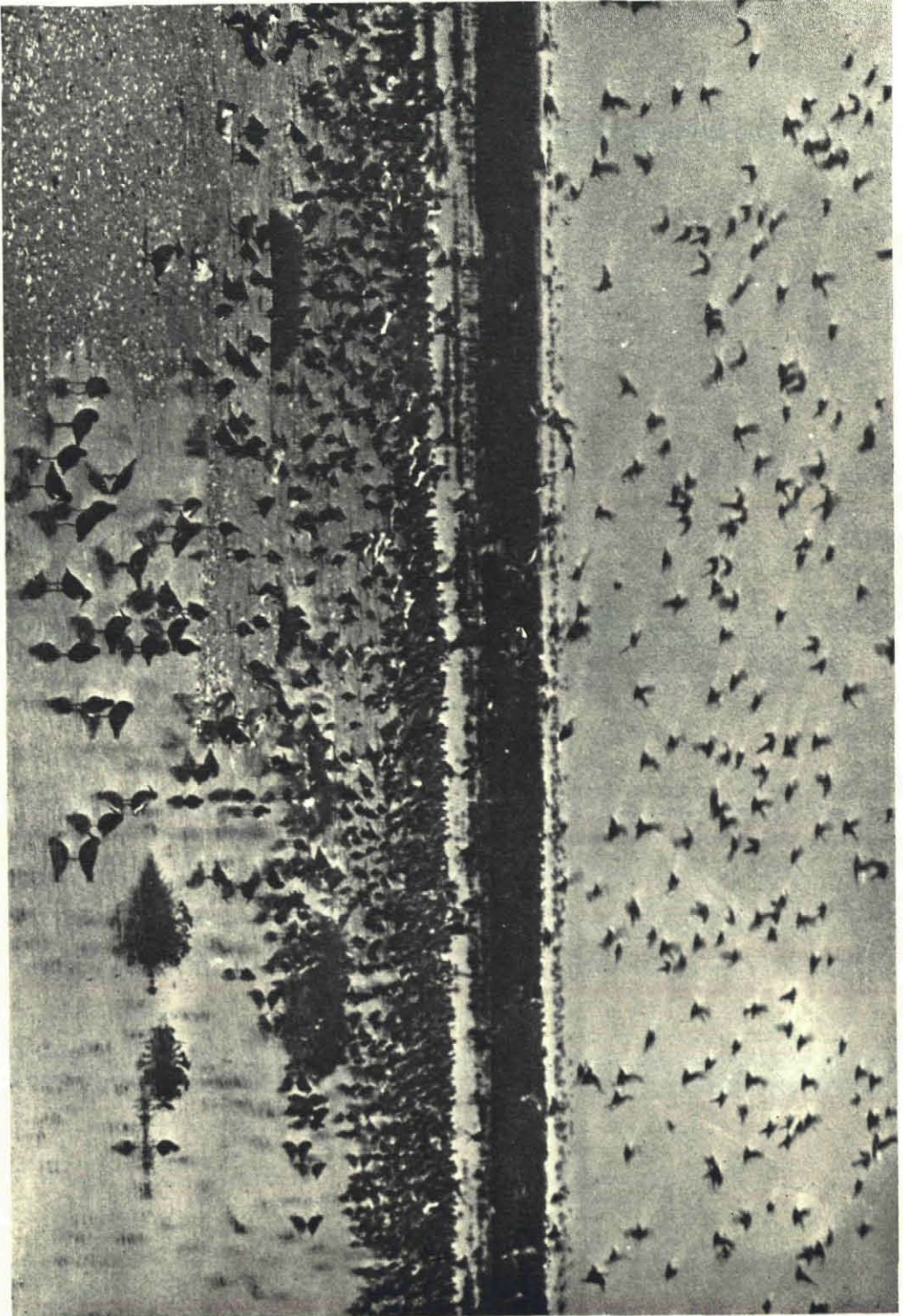

Fig. 1. Stellopers op Oriënd. Foto Dr. D. R. Kregger

en krekten met een weelderige begroeiing van Zulte, Zeealsem, Lamsoor, Gesteelde en Gewone obione, Zeekraal en Schorrenkruid. Naar het zuiden gaan de schorren over in slikken.

Het doel van ons verblijf, 3—10 September '48, was het nagaan van de betekenis van Griend als vluchtplaats voor trekvogels.

Dit onderzoekje bestaat uit twee gedeelten, nl. het tellen van trekvogels, die in het gebied van de Waddenzee verblijven en met hoog water hun toevlucht zoeken op Griend, en het tellen van passerende trekvogels, die voor het neerstrijken enige begroeiing vragen en dit op Griend, temidden van water en slikken, vinden. Bij de hoogwatertellingen hebben we vrijwel uitsluitend met wadvogels te maken en bij de andere telling met zangvogels.

Voor het waarnemen verdeelden we het eiland in 3 sectoren, waarvan we er elk één voor onze rekening namen. Zoveel mogelijk werden de vogels geteld, grote groepen werden volgens de bekende methode geschat, tevens werden tijd en verplaatsingsrichting genoteerd zodat we tellingen en schattingen aan het eind van iedere dag konden controleren.

We zullen het eerst over de wadvogels en daarna over de zangvogels hebben.

Wadvogels.

1) De verplaatsing van de vogels met vloed.

Als het laag water is, fourageren veel vogels op de slikken westelijk van Griend (fig. 2). Daar dit gebied bij vloed reeds gauw onderloopt, komen ze al spoedig hun toevlucht zoeken op de platen ten zuiden van het eiland. Een paar uur voor hoog water nestelen we ons tussen de Zulte en Lamsoren op één van de zuidelijkste schorren.

De waard ligt voor ons, nog droog tot de

Blauwe Slenk, er is bijna geen vogel te zien. Na een poosje komen troepjes Bonte strandlopers vanuit het westen aanvliegen, ze cirkelen wat rond en strijken neer. Steeds meer komen er nu en we zien grote wolken „Bontjes” boven de plaat, ook horen we nu en dan Steenlopers. Langzamerhand komen er ook Kanoeten in de lucht en hele vluchten vallen achter de Bonte strandlopers in.

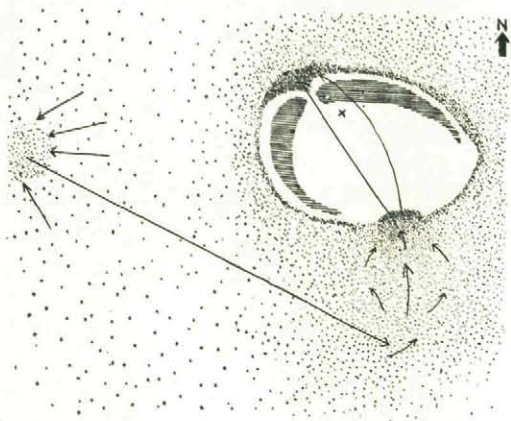

Fig. 2. Griend en omgeving. Het gestippelde deel loopt onder water, hoe dichter de stippling des te langer blijft dat deel droog. Het overige deel blijft droog, de duintjes zijn horizontaal gearceerd, het kruisje geeft de kaap aan, de pijlen de bewegingen van de vogels met vloed.

Door het stijgende water worden al die vogels nu genoopt zich meer en meer naar het eiland te verplaatsen. We kunnen nu dan ook meer soorten onderscheiden, beter tellen en ook meer genieten van het levendige kleurenspeel. Tussen de Bonte strandlopers ($\pm 30\%$ heeft nog zwarte buiken) zien we nu ook Drieteentjes en Strandpleviertjes bedrijvig heen en weer dribbelen. Steenlopers zijn er ook en hierachter lopen drommen Kanoeten met „stijve”, opgerichte nekken heen en weer, hele rijen naar links, andere naar rechts, dan plotseling keren ze om en schuiven weer in

tegengestelde richting langs elkaar. Achter de Kanoeten staan stil groepjes Rosse grutto's en Bonte pieten tot hun buiken in 't water. Dit bonte schouwspel wordt nog verlevendigd doordat steeds grote troepen vogels opvliegen, die dichterbij een drogere

Zilver- en Mantelmeeuwen dobberen. Maar het nog steeds stijgende water laat de vogels niet met rust en nu vliegen ze over het eiland heen en de meeste vinden een vluchtplaats op 't strandje aan de N.W.-kant van het eiland (fig. 3). De

Fig. 3. *Bonte strandlopers.* Foto Dr D. R. Kreger

plaats opzoeken. Prachtig zijn die zwenkende vogelvluchten, nu hun lichte onderkanten, dan weer hun donkere bovenkanten tonend, om na een plotselinge draai met hangende pootjes in te vallen. Elke dag weer genieten we van ditzelfde boeiende schouwspel.

Als het bijna hoog water is, zijn ze vlakbij: Steenlopers, pleviertjes, Bonte strandlopers en Drieteentjes, daarachter de Kanoeten, verderop de Scholeksters, Rosse grutto's en Zilverplevieren. Dit alles tegen de achtergrond van de weidse Waddenzee, waarop

Steenlopers vinden we nu terug langs de kreken, terwijl ook enkele andere soorten daar een onderkomen gevonden hebben. Op 't smalle strand en langs de kreken verblijven de vogels dus met hoog water en gaat het water weer afnemen, dan maken we de hele geschiedenis weer in omgekeerde richting mee.

2) *De tellingen bij hoog water.*

De onderstaande tabel geeft de aantallen van de verschillende soorten op resp. 5, 6, 7, 8 en 9 September '48.

Hoogwatertellingen							5/9	6/9	7/9	8/9	9/9
Strandplevier	125	10	50	20	2
Bontbekplevier	15	23	16	5	2
Kleine plevier		1	2		
Zilverplevier	7	9	15	150	100
Steenloper	1250	260	900	100	350
Scholekster		10000		5000	
Kluut			14	1	
Kanoetstrandloper	50000	10000	5000	10000	6000
Paarse strandloper		1			
Bonte strandloper	6000	6000	4000	3000	4000
Kleine strandloper	3				
Kleinste strandloper	1				
Drieteenstrandloper	100	20	240	100	100
Oeverloper	1	1		1	
Tureluur	400	7	1	4	2
Groenpootruiter	4	1	8	4	
Rosse grutto	300	800	8000	350	10000
Grutto	1000	500	8		
Wulp	200	20	4	10	3
Totaaltellingen (afgerond)	60000	28000	18000	19000	21000

Het lijkt ons niet verantwoord om uit bovengenoemde getallen conclusies te trekken omtrent invloed van het weer, soortspecifieke trektijden enz. De oorzaken hiervan zijn het korte verblijf en de onbekendheid met de aantallen op de andere hoogwatervluchtplaatsen rond de Waddenzee, zoals de Eendracht en de Mok op

Texel, het Posthuiswad op Vlieland en de „hoge” slikken van Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog, de Groninger en Friese kust en Wieringen.

Z a n g v o g e l s.

Hieronder volgt een tabel van de soorten zangvogels op de diverse data.

Hele-dagtellingen							5/9	6/9	7/9	8/9	9/9
Boerenwaluw	10				1
Tapuit	2	32	1		
Paapje		7	3		
Gekraagde roodstaart		1	1		
Zwarte roodstaart		1	1	1	
Fitis		3	1		
Bonte vliegenvanger	1	2			
Graspieper	15	10	17	12	12
Oeverpieper ? (niet zeker)	9	2			
Gele kwikstaart	3				
Goudhaantje		1			
Totaaltellingen	40	59	24	13	13

Fig. 4. Hoog water. Foto R. J. van der Linde

Om het eiland „aantrekkelijker” te maken voor overtrekkende zangvogels hadden we enkele meegenomen takkenbossen „geplant”, en met succes, want bijna dagelijks troffen we hierin vogels aan. We zullen nu het gedrag van de verschillende soorten bespreken.

Boerenwaluw : deze kwamen uit oostelijke richting aanvliegen, cirkelden wat rond de kaap en vlogen daarna weer door in westelijke richting.

Tapuit en Paapje : 's ochtends zagen we er nu en dan een paar aan de oostkust, in de loop van de dag verplaatsten ze zich over het eiland om tegen de avond vanaf de westkust weer lucht te kiezen.

Gekraagde en Zwarte roodstaart, Fitis, Bonte vliegenvanger en Goudhaantje :

reeds vroeg in de ochtend aanwezig, bleven ze in ieder geval tot de avond. Overdag konden we ze altijd in de takkenbossen vinden, behalve het Goudhaantje, dat tussen de Zeealsem beschutting zocht.

Piepers : een steeds wisselende bevolking. Gele kwikstaart : deze trokken door en verbleven slechts kort op Griend.

Bekijken we de totaaltellingen dan zien we dat er op 5 en 6 September veel meer zangvogels waren dan op de andere dagen. Waarschijnlijk hebben we hier met invloed van het weer te maken. 5 Sept. woei er nl. een harde noordenwind en er was een lichte bewolking. 6 Sept. : noordwesterstorm en zwak bewolkt.

7, 8 en 9 September resp. zwakke Z.W. wind, harde Z.W. wind en heel zwakke

wind uit zuidelijke richtingen en resp. licht, zwaar en onbewolkt.

De laatste 3 dagen was het dus redelijk weer voor trekkende vogels, de hogere aantallen van de eerste twee dagen kunnen veroorzaakt zijn, doordat de vogels tegen de harde noorden- en N.W. winden beschutting zochten op Griend.

Nog enkele losse waarnemingen.

4 September een Grote jager die een Zilvermeeuw achtervolgt, even later een Kleine jager, adult lichte fase, die achter een Grote stern aan zit.

Leiden, 15 Februari '50.

GALINSOGA

Tegen het einde van de 18e eeuw werd *Galinsoga parviflora*, het Knopkruid, naar botanische tuinen in Europa overgebracht en van daaruit is deze Peruaanse plant, die in haar vaderland geen opvallende verschijning was, een veroveringstocht begonnen, die zich langzamerhand over een groot deel van de wereld heeft uitgebreid. Toch heeft het enige tot vele jaren geduurd, eer de vermeerdering van het aantal individuen zó groot werd, dat van een werkelijk lastig en schadelijk onkruid gesproken moest worden, waartegen allerlei maatregelen genomen werden, zelfs bij politie-verordeningen, en die maar weinig hielpen. De hele geschiedenis van die verspreiding en van de genomen maatregelen vindt men uitvoerig in: K. Müller, Das Franzosenkraut. (Heft 272 van de Arbeiten d. deutschen Landwirtsch. Gesellsch. 1914). Hierin vindt men allerlei plaatsen en landen genoemd, tot de Norfolk-eilanden toe, maar Nederland ontbreekt! Overigens staan in dit boekje tal van bijzonderheden over *Galinsoga*, die ik hier niet

6 September een Middelste jager, die een Grote stern een vis afhandig maakt. Een zeldzame waarneming in deze tijd in 't Waddendistrict!

Bij de hoogwatertellingen staan slechts op twee data Scholeksters vermeld, de andere dagen hebben we wel Scholeksters gezien maar deze streken niet neer, ze cirkelden wat boven het eiland en verdwenen dan in de richting Terschelling.

Medewaarnemers waren J. H. Becking en J. W. de Blok.

A. J. M. GARJEANNE.

verder zal vermelden, omdat ze meer betrekking hebben op de plant als onkruid, dan wel op de min of meer interessante bijzonderheden, die ook deze soort vertoont.

En nu, tegen het begin van de tweede helft der 20e eeuw, krijgt men de indruk, dat op vele plaatsen het hinderlijk optreden der plant het hoogtepunt overschreden heeft en dat men niet meer aan een soort landplaag hoeft te denken.

In ons land werd *Galinsoga* voor het eerst in grote hoeveelheden waargenomen op aardappelland bij Harderwijk (1863), waar ze volgens Buse zou zijn aangevoerd met Duitse pootaardappels. Maar ook bij ons heeft het jaren geduurd, voor een opvallende uitbreiding zowel van areaal als van het aantal individuen intrad.

Ik zelf heb de uitbreiding van *Galinsoga* meegemaakt in Venlo. Voor het eerst omstreeks 1920 vond ik de plant in een tiental ex. op een puinplaats bij Genooi, ten N. van de stad. Dit is een normaal voorkomen, want behalve op bouwland treedt de plant